

“Tandvården speglar den tid vi lever i”

HALLÅ DÄR...

...Elisabeth Wärnberg Gerdin

Tandläkare och ordförande i Svensk Samhällsodontologisk Förening, med stort engagemang och kunskap om frågor som berör tandvård, munhälsa och samhället.

Den första tandvårdsförsäkringen kom 1974, vad har den betytt för munhälsan i Sverige?

– Jag tror att den har betytt väldigt mycket. Tandhälsan i Sverige var dålig och tandvårdsförsäkringen var en av flera andra stora reformer under 1970-talet. Målet var att alla skulle få råd med tandvård – höga ambitioner och goda intentioner. Redan innan 1974 fanns det tankar om att tandvårdsförsäkringen skulle bli en del av sjukvårdsförsäkringen. Det hade inneburit att ett tandläkarbesök skulle kosta lika mycket som ett läkarbesök, men man tog bort det för man ansåg att det skulle bli för dyrt. Planen då var att under 60–70-talet kunna bygga ut Folktandvården och ge gratis tandvård till alla barn och ungdomar till och med 19 år. Sen har även personalfrågan följt med hela vägen – har vi tillräckligt med utbildad personal?

Om man ser utvecklingen från 1974 och framåt så tycker jag mig kunna se en sorts rörelse. Från “Alla ska ha råd med tandvård”, till “det här blev bra, men det kostade mycket pengar”. Så kom en tid av “hur ska vi ta betalt så att det går att hålla ihop”. Ju mer regelverket har förändrats desto mer invecklat har det blivit. Och fortfarande idag, med de olika tandvårdsstöd vi har, både de regionala och det statliga som kom 2008, har vi ett väldigt invecklat system.

Parallellt med detta har det från 90-talet och framåt vuxit fram ett hälsofrämjande perspektiv med frågor som samverkan med sjukvården, patientupplevd kvalitet, och hur man kan nå den del av befolkning-

Jag tror det viktigaste just nu är att integrera munhälsan i den allmänna hälsan.

en som idag inte nås av tandvård. Den senaste i raden av tandvårdsutredningar är Utredningen om jämlik tandhälsa som presenterades 2021 och försöker knyta ihop trådarna om ett jämlikt, förebyggande och ekonomiskt hållbart system.

Vad kan du säga om vår samtid?

– Tandvården speglar ganska väl den tid man lever i, med värderingar och trender i samhället. Ett exempel kan vara en utredning från 2000 som handlade om hur tandvården skulle se ut 2010, med tankar som “från gruppen till individen”, “från det kollektiva till det individuella”. De politiska partierna påverkar genom att lyfta fram olika tandvårdsfrågor: “munhälsa ska inte vara en klassmar-

kör” eller ”tandvårdsförsäkringen ska in i sjukvårdsförsäkringen”.

Just nu händer det väldigt mycket på tandvårdskartan. Från en tidigare modell med en stor offentlig aktör, Folktandvården, och en privattandvård med enskilda mindre kliniker, ser vi nu hur ett antal större privata tandvårdsföretag växer fram.

Det nya begreppet ”tandvårds-marknad” signalerar lite att du som patient kan gå till tandvården och köpa vård. Utan att lägga någon värdering i det, så är detta en jätteintressant utveckling som jag följer och funderar på vad det får för betydelse för både tandvården och befolkningens munhälsa. Kan-ske får vi en stor grupp som har råd att köpa avancerad tandvård och få väldigt bra munhälsa, men kommer vi också ha en grupp som fortfarande inte har råd?

I hälso- och sjukvården pågår en förflyttning mot det som kallas nära vård. Nära vård utgår från individens behov, det vill säga att vården ska utgå ifrån och anpassas efter det som är viktigt för just den personen. Det är det som kallas ett personcentrerat arbetssätt. Det känns viktigt att tandvården också kan

bli en del av den här rörelsen, som bygger på samverkan och att arbeta över traditionella gränser. Många säger att vi är i den mest spännande tiden någonsin, och det tycker jag gäller för tandvården också.

Och om du avslutningsvis får säga något om framtiden?

– Jag tror det är väldigt viktigt just nu att integrera munhälsan i den allmänna hälsan och öka

samverkan mellan tandvården och hälso- och sjukvården.

Jag tror det är mycket relevant att oavsett vem jag blir omhändertagen av, så ska jag veta att när hälso- och sjukvården eller hemtjänsten hjälper mig så ser den också till hur jag ska behålla en bra munhälsa, för det hänger ihop med mitt allmänna omsorgsbehov. Hälso- och

sjukvården och socialtjänsten ska kunna identifiera och dokumentera ohälsa i munnen och lotsa vidare till tandvården vid behov. Tandvården behöver finnas till hands både för att ta tand om sjukdom och för att stötta hälso- och sjukvård, socialtjänst, hemtjänst med flera.

Munhälsa behöver integreras i socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens kunskapsfält och ansvarsområde. ■

5 TANDVÅRDS-REFORMER

1974 – Allmän tandvårdsförsäkring som omfattar all tandvård.

1999 – Ekonomiskt stöd till ”bastandvård” och mycket begränsat stöd för protetik (kronor, broar och implantat).

2002 – Den så kallade ”65+ reformen” innebär att personer som är 65 år eller äldre får ett högkostnadsskydd gällande protetiska behandlingar.

2008 – Nya subventioner åt personer med stora tandvårdsbehov och ett allmänt tandvårdsbidrag införs för att få fler att besöka tandvården.

2021 – Utredning om ett helt nytt system som syftar till en mer jämlik tandhälsa och ett mer resurseffektivt tandvårdssystem. Föreslås träda i kraft den 15 januari 2026.

[Källa: När behovet får styra – ett tandvårdssystem för en mer jämlik tandhälsa \(regeringen.se\)](#)

Vidarebefordra gärna brevet

Som mottagare av nyhetsbrevet får du gärna vidarebefordra det till andra personer som du tror kan ha nytta och glädje av informationen.

Önskemål

Kontakta redaktionen om du har frågor eller för-

slag på ämnesområden om något som du vill att vi ska skriva om.

Kontakt

Isabelle Johansson,

Centrum för äldretandvård

E-post: isabelle.johansson@vgregion.se